

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Крамаренко Вікторії Вікторівни на тему
«Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки,
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів, оскільки у сучасному глобалізованому світі для успішної та ефективної професійної діяльності майбутнім фахівцям необхідно володіти сукупністю умінь і навичок використання інформації у різних видах і формах (у традиційній друкованій формі, за допомогою комп'ютерних технологій та комунікацій), а також працювати з інформацією. Також Міжнародний ринок праці у світовому судноплаванні вимагає високого рівня підготовки фахівців морської галузі загалом і фахівців з навігації й управління суднами зокрема. Відповідно до вимог міжнародних нормативно-правових документів передбачено контроль за стандартами підготовки членів екіпажів суден, якості засвоєння ними знань, навичок і набуття компетентностей, серед яких особливе значення має здатність використовувати на практиці електронні картографічні навігаційні інформаційні системи, інформаційні та комунікаційні технології, здатність ефективно використовувати інформаційні ресурси тощо.

Важливість формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами підтверджується вимогами стандарту вищої освіти за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Під час навчання у навчальному закладі важливо підготувати курсантів до життя в інформаційному суспільстві, ознайомити з наслідками впливу засобів інформації на людину, відпрацювати вміння користуватися різними джерелами інформації, навчити володіти способами спілкування за допомогою інформаційних і комп'ютерних технологій. Від сформованості у фахівців з навігації та управління суднами інформаційної компетентності залежить їхнє подальше професійне становлення, особиста безпека плавання, дотримання вимог національного і міжнародного законодавства в сфері мореплавання.

У цьому контексті особливої актуальності набуває формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки.

Дослідження проведено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663) та плану наукової роботи Дунайського інституту Національного університету

«Одеська морська академія» у межах науково-дослідної роботи «Вдосконалення існуючих та розроблення нових шляхів та методів підвищення ефективності функціонування ергатичної системи управління судном в різних навігаційних ситуаціях» (державний реєстраційний номер 0118U007603).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 30 жовтня 2020 р.).

Нові факти, отримані здобувачем. У дисертації *вперше* одержані такі нові наукові результати: обґрунтовано педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки (застосування інтерактивних методів для формування у курсантів здатності узагальнювати, аналізувати та використовувати інформацію під час професійної та соціальної взаємодії; використання проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері судноплавства; методичний супровід дослідницької та проєктної діяльності курсантів для розвитку їхніх умінь збирати та аналізувати інформацію; розвиток навичок у сфері застосування інформаційних технологій, інформаційного забезпечення навігаційних інформаційних систем); визначено сутність поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації й управління суднами» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює мотивацію до інформаційної діяльності, свідоме ставлення і зацікавленість навігаційною інформацією, знання про види інформаційної діяльності судноводія, призначення і склад навігаційної інформаційної системи, вміння здійснювати пошук необхідної інформації, орієнтуватися в інформаційних потоках і комунікаціях, оптимально використовувати всі навігаційні дані, здійснювати інформаційно-аналітичне опрацювання інформації, що стосується систем управління судном, навігаційними інформаційними ресурсами та системами інформаційної безпеки); удосконалено діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки завдяки використанню критеріїв (особистісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів (високого, достатнього, початкового); подальшого розвитку набули наукові уявлення про зміст і структуру інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами як єдності мотиваційно-особистісного, інформаційно-пізнавального та діялісно-операційного компонентів та особливості її формування шляхом моделювання цього процесу і розроблення відповідної структурно-функціональної моделі.

Науковому обґрунтуванню одержаних дисертанткою результатів сприяв системний глибокий аналіз проблеми формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами. Це дало можливість схарактеризувати інформаційну компетентність як предмет наукових досліджень, висвітлити зарубіжний досвід підготовки

майбутніх фахівців з навігації та управління суднами, розкрити сутність, структуру і зміст інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами, що висвітлено в першому розділі.

Інформаційну компетентність майбутніх фахівців з навігації та управління суднами потрактовано як інтегративну особистісну властивість, що охоплює мотивацію до інформаційної діяльності, свідоме ставлення і зацікавленість навігаційною інформацією, знання про види інформаційної діяльності судноводія, призначення і склад навігаційної інформаційної системи, вміння здійснювати пошук необхідної інформації, орієнтуватися в інформаційних потоках і комунікаціях, оптимально використовувати всі навігаційні дані, здійснювати інформаційно-аналітичне опрацювання інформації, що стосується систем управління судном, навігаційними інформаційними ресурсами та системами інформаційної безпеки. Основними структурними компонентами інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації та управління суднами авторкою визначено мотиваційно-особистісний, інформаційно-пізнавальний та діяльнісно-операційний компоненти.

У другому розділі розкрито методику наукового дослідження, що є комплексом методів, процедур, послідовністю дій, операцій та впливів, які необхідні для вирішення завдань дослідження. Дисертанткою цілком правомірно визначено критерії та відповідні показники і рівні сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами, що дало змогу під час педагогічного експерименту системно і повно оцінити позитивну динаміку рівнів сформованості інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами. Заслуговують на увагу визначені авторкою педагогічні умови та розроблена структурно-функціональна моделі формування інформаційної компетентності.

У третьому розділі результатами формувального етапу педагогічного експерименту підтверджено ефективність обґрунтованих структурно-функціональної моделі та педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки. За результатами дослідно-експериментальної роботи авторкою розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам вищого військового навчального закладу щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами.

Значення одержаних автором результатів для педагогічної науки і практики. Робота Крамаренко В.В. без сумніву має практичну цінність, яка полягає в тому, що підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Океанські шляхи світу», «Управління ресурсами навігаційного містка», «Дії під час аварій, пошук і рятування на морі», «Навігаційні інформаційні системи» з урахуванням особливостей роботи з навігаційною інформацією та комунікації під час управління ресурсами містка; використано систему

проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері судноплавства; опрацьовано методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки, в яких ураховано види інформаційної діяльності судноводія та типові й нестандартні професійні ситуації у сфері судноплавства.

Одержані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації й управління суднами та інших фахівців торговельного флоту, а також за умов адаптації розроблених матеріалів – для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні. Науково-поняттєвий апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми дослідження. Дисертанткою чітко окреслено об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, теоретико-методологічні засади дослідження. Згідно з визначеними метою і завданнями, у роботі логічно вибудовано структуру наукового пошуку. Авторкою сформована якісна джерельна база – 195 найменувань. Це слугує беззаперечним аргументом інформативності, валідності та доказовості одержаних результатів дослідження.

Обґрунтованість наукових положень та рекомендацій підтвердили позитивні результати експериментальної роботи щодо оцінювання впливу визначених авторкою педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами на ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців з навігації й управління суднами та інших фахівців торговельного флоту й упровадження основних положень і результатів дослідження в освітній процес ЗВО України, зокрема: Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 31/22 від 16.11.2022 р.), Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» (довідка № 599 від 25.11.2022 р.), Одеського національного морського університету (акт № К/318 від 24.02.2023 р.), Херсонської державної морської академії (акт № 02.1-05/937 від 23.03.2023 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 195 найменувань, та 5 додатків на 74 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 296 сторінок. Обсяг основного тексту складає 172 сторінки. Робота містить 1 рисунок на та 14 таблиць.

Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати дослідження висвітлено в 15 наукових працях, із них 5 наукових статей (2 – у співавторстві) – у фахових виданнях

України у галузі педагогіки, 9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 1 методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

Ідентичність змісту анотацій і основних положень дисертації.

Структурна побудова і зміст анотацій українською та англійською мовами ідентичні основним положенням дисертації. За змістом дисертаційна робота Крамаренко В.В. повністю відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні питання та зауваження до змісту дисертації.

1. На нашу думку, варто об'єднати 1 та 2 завдання дослідження.

2. Позитивно оцінюючи досягнення авторки щодо виокремлення основних компонентів інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами (мотиваційно-особистісного, інформаційно-пізнавального та діяльнісно-операційного), зауважимо, що при розкритті показників їх прояву вартувало чіткіше виокремлювати їх для кожного компонента окремо.

3. Виконуючи одне із завдань дослідження, в підрозділі 2.4, авторка обґрунтовує педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами. Робота значно виграла б, якщо дисертантка дослідила б, які з цих умов мали вирішальний вплив на забезпечення ефективності аналізованого процесу.

4. Бракує оцінних суджень дослідниці при висвітленні концептуальних поглядів деяких дослідників.

5. Робота дещо перевантажена допоміжним, описовим матеріалом, який можна подати в додатках.

Висловлені зауваження та побажання не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки рецензованої роботи.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Враховуючи актуальність теми, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість, а також практичне значення дослідження, за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта /Педагогіка, вважаємо, що дисертація «Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління суднами у процесі професійної підготовки» є завершеною, самостійною науковою

роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати в галузі педагогічної науки, а її авторка – Крамаренко Вікторія Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету

Олена Гомонюк

Підпис О.М.Гомонюк засвідчую:

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету
доктор технічних наук, професор

Олег СИНЮК